

Менкеуліці

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ВПЛИВІВ КИТАЮ
В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ В 1992–2017 РР.**

У статті аналізується поширення культурних впливів КНР у Центральній Азії з часу встановлення в 1992 р. дипломатичних відносин із регіональними державами до 2017 р., коли вони розпочали співпрацю в рамках ініціативи «Один пояс – один шлях».

Після розпаду Радянського Союзу Китай отримав можливість поширити свої економічні й політичні впливи на нові незалежні держави Центральної Азії. Для цього застосовувалися інструменти «м'якої сили», у тому числі поширення в регіоні китайської культури. Це здійснювалося передусім через створення в державах Центральної Азії відділень Інституту Конфуція та Класів Конфуція для вивчення китайської мови й популяризації китайської культури. Важлива роль у цих процесах належала Сінцзян-Уйгурському автономному району, який межує з Казахстаном, Киргизстаном і Таджикистаном.

Китай запропонував центральноазійським державам програми обміну для студентів, науковців і працівників у сфері освіти. У регіоні з'явилися китайські телевізійні станції й Інтернет-видання. Здійснено спроби створити спільний простір пам'яті шляхом установа-лення пам'ятників культурним діячам. На базі китайських університетів створено інститути, кафедри, центри дослідження країн Центральної Азії для кращого вивчення специфіки регіону. Здійснювалася підготовка кваліфікованих викладачів китайської мови для роботи поза межами КНР.

Проте існували певні перешкоди на шляху поширення культурного впливу Китаю в державах Центральної Азії. У них зберігся сильний вплив російської культури, стрімко поширювався турецький культурний вплив, реалізувалися американські програми у сфері освіти. Розвиток власних національних культур у країнах Центральної Азії позначився на ефективності розповсюдження «м'якої сили» Китаю в регіоні, а також викликав потребу переглянути методи поширення китайського культурного впливу.

Ключові слова: Китай, Центральна Азія, культурний вплив, освіта, наука.

Постановка проблеми. Центральна Азія, розташована в центрі Євразії, з давніх часів була територією, де перетиналися торговельні шляхи й різні культурні впливи. Так, через неї проходили важливі торговельні сполучення між Європою та Азією, відомі під узагальненою назвою «Великий шовковий шлях». Разом із рухом товарів цими шляхами відбувалися культурні обміни, поширювалися нові ідеї й технології, релігійні й філософські вчення. Через стратегічне значення цього регіону впродовж історії різні держави вели війни за нього. У сучасному світі одним із поширених способів конкуренції між державами стала популяризація своєї культури як один із інструментів «м'якої сили».

Розпад Радянського Союзу й утворення в Центральній Азії незалежних держав, таких як Казахстан, Киргизстан, Узбекистан, Таджикистан і Туркменістан, відкрили нові можливості для політики Китаю в регіоні. У її основі було встановлення добросусідських відносин і вирішення прикордонних проблем, налагодження співп-

раці з регіональними державами в торговельно-економічній і гуманітарній сферах. Одразу після встановлення в 1992 р. дипломатичних відносин розпочалося культурне проникнення Китаю в Центральну Азію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельна база дослідження представлена промова-ми лідерів КНР, нормативно-правовими документами міжнародних організацій і статистичними матеріалами. Одним із важливих джерел є «Вибрані твори Ден Сяопіна» [5], лідера КНР 1978–1992 рр., у яких розкриваються основні засади політики «реформ і відкритості» в Китаї. Серед важливих нормативних актів – Хартія Шанхайської організації співробітництва [19], яка закріплює основні засади співпраці між Китаєм і країнами Центральної Азії у сфері культури в рамках цієї міжнародної організації. Статистичні дані представлені матеріалами Міністерства освіти КНР [16] й Інституту Конфуція [13]. Вони містять показники кількості осіб, які навчалися

в Інститутах Конфуція та Класах Конфуція, розташованих на території країн Центральної Азії, а також чисельність студентів і науковців регіону, що проходили стажування в Китаї.

Наукова література, присвячена поширенню культурних впливів Китаю в Центральній Азії, представлена переважно працями китайських дослідників, серед яких – Ю. Чжан [21], Тянь Е. [17], Ц. Ні [12], С. Ма, Ш. Яо [9].

У праці Ю. Чжан «Висвітлення культурного обміну між Сінцзяном і Центральною Азією для підготовки студентів західних університетів» [21] розкривається роль Сінцзянь-Уйгурського автономного району як своєрідного «плацдарму» поширення впливу Китаю у сфері освіти на території суміжних із регіоном країн Казахстану, Киргизстану й Таджикистану. Робота С. Ма та Ш. Яо «Дослідження культурного обміну між Китаєм та Центральною Азією на тлі програми «Один пояс – один шлях» – на прикладі Інституту Конфуція» [9] розкриває роль діяльності китайських освітніх центрів у поширенні китайської культури на території Центральної Азії.

Дослідження культурного впливів Китаю в Центральній Азії в українській історіографії відсутні. У працях В.О. Кіктенка [7], О.В. Шевчука [22], Н.Д. Городньої [4] висвітлюється стратегія «м'якої сили» КНР і її реалізація в регіональній політиці Китаю.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення методів і виділення етапів поширення культурних впливів Китаю в Центральній Азії в 1992–2017 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. У промові 1990 р. лідер КНР Ден Сяопін зазначив: «Монополія США і СРСР змінюється. У світі буде три полюси або чотири... Китай не повинен применшувати своє значення – його можна вважати одним із багатьох полюсів» [5, с. 105]. З 1996 р., після Тайванських криз, Китай почав розвивати «нову концепцію безпеки». Цей термін уперше застосовано під час переговорів «Шанхайської п'ятірки» (КНР, Росія, Казахстан, Киргизстан та Узбекистан) у квітні 1996 р. Виявом нової концепції стала активізація політики КНР у різних напрямках, підписання угод про стратегічне партнерство із сусідніми й великими державами, «сировинна» дипломатія в країнах Азії, Африки та Латинської Америки, численні візити вищих керівників держав до різних держав світу. Керівництво КНР посилює увагу до відносин із країнами, що розвиваються, у різних регіонах світу, передусім на своїх кордонах. Китай почав брати активну участь

у багатосторонніх регіональних форумах, серед яких – Шанхайська п'ятірка, Регіональний форум АСЕАН (АРФ), «АСЕАН+3» [4, с. 156].

Інтенсивний економічний розвиток унаслідок політики «реформ і відкритості» сприяв суттєвому покращенню міжнародного іміджу Китаю. Популяризація економічних здобутків, а також китайської культури і мови, ідей і цінностей на території інших країн були інструментами «м'якої сили» в зовнішній політиці Китаю. Концепцію «м'якої сили» вперше запропонував американський політолог Джозеф Най у контексті посилення міжнародного впливу держави через дипломатію, економіку, поширення своїх політичних і культурних цінностей на території інших країн, на протиположні силовим військовим методам [4, с. 97].

Держави Центральної Азії мали вагомим значення для КНР з огляду на багаті природні ресурси, а Казахстан, Киргизстан і Таджикистан – через важливе стратегічне розташування на кордоні із Сінцзянь-Уйгурським автономним районом (СУАР). Із китайською перспективою, відносини із цими державами впливали на територіальну цілісність, енергетичну безпеку та соціальну стабільність КНР. Одним із напрямів поширення впливу Китаю в Центральній Азії стала популяризація ним своєї культури, ідей і цінностей на території регіону.

У 1990-х рр. зовнішня політика Китаю була спрямована на встановлення добросусідських і дружніх відносин із країнами Центральної Азії. Основна увага зосередилася на врегулюванні прикордонних питань на північному заході КНР, боротьбі з терористичними угрупованнями й етнічним сепаратизмом. У 1996 р. Китай, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан і Росія утворили Шанхайську п'ятірку. Основною метою організації було встановлення демаркаційної лінії між державами й урегулювання питань безпеки на цих територіях. Це сприяло розвитку більш активної співпраці між державами.

Незважаючи на такі кроки, механізми культурного впливу Китаю в Центральній Азії не були ще остаточно сформовані. Культурно-освітнє співробітництво між державами обмежалося відкриттям китаєзнавчих кафедр у центрально-азійських університетах і створенням програм студентських обмінів [11].

Переформування Шанхайської п'ятірки в Шанхайську організацію співробітництва (ШОС) у 2001 р. стало однією з рушійних сил усебічної співпраці між Китаєм і країнами Центральної Азії, включаючи освітньо-культурну сферу.

Хартія Шанхайської організації співробітництва у 2002 р. проголосила «розширення взаємодії в галузі науки й техніки, освіти, охорони здоров'я, культури, спорту й туризму» [19].

У 2003 р. голова КНР Цзян Цземінь проголосив концепцію «виходу за кордон». Китайський уряд підкреслив необхідність проведення заходів, спрямованих на ознайомлення з китайською культурою, створення позитивного іміджу держави за кордоном [22, с. 97]. На двосторонньому й багатосторонньому (у рамках ШОС) рівнях співробітництва з країнами Центральної Азії Китай створював культурні центри, Інститути Конфуція і центри китайської мови, спрямовані на поширення китайської культури [11].

У червні 2004 р., під час візиту до Узбекистану голови КНР Ху Цзіньтао, міністри освіти двох держав підписали угоду про створення Інституту Конфуція при Ташкентському університеті. Він розпочав свою роботу у 2005 р. [14] Це був перший Інститут Конфуція в Центральній Азії. Невдовзі такі культурні центри були створені в чотирьох країнах Центральної Азії, крім Туркменістану. Станом на 2010 р. у регіоні їх було вже вісім, найбільше – у Казахстані [13].

Швидкий розвиток Інститутів Конфуція у цьому регіоні сприяв вивченню китайської мови серед місцевих жителів і залучав до китайської культури – китайських фестивалів, літератури, лекцій, кіно і телебачення та інших щорічних заходів.

За період 2001–2010 рр. кількість студентів в Інститутах Конфуція в Центральній Азії зросла до 22 270 осіб. Близько 7 тис. студентів освітніх центрів узяли участь у кваліфікаційному іспиті з китайської мови (HSK) [1].

Культурний вплив Китаю в Центральній Азії почав поступово посилюватися: щороку все більша кількість учителів, викладачів і студентів відвідували Китай через програми Інституту Конфуція. За сприяння університетів СУАР у країнах Центральної Азії сформовані сім центрів вивчення китайської мови [21]. У 2009 р. в Китаї навчалося близько 9 тис. студентів із чотирьох країн Центральної Азії (Казахстану, Киргизії, Таджикистану, Узбекистану), більшість із яких отримала освіту в Урумчі та Пекіні [16].

Збільшилася квота для іноземних студентів у навчальних закладах Китаю. Якщо у 2003 р. обмін студентами між КНР і Казахстаном щорічно становив 20 осіб, то у 2012 р. він сягнув 9,5 тис. осіб [17].

Уряди Китаю, Киргизстану й Таджикистану здійснили низку заходів, спрямованих на форму-

вання спільної історичної пам'яті. Так, у Бішкеку в листопаді 2001 р. відкрився пам'ятник до 1300-ї річниці з дня народження китайського поета Лі Бая, а в Пекіні у 2008 р. – пам'ятник «батьку» таджицької поезії – Рудакі – до 1150-річчя з дня його народження [20].

За сприяння Міністерства освіти Китаю на базі університету фінансів і економіки Сінцзяня у 2011 р. створено науково-дослідницькі центри гуманітарних досліджень – Центральноазійський інститут регіонального економічного співробітництва, Центральноазійський інститут досліджень торгівлі та інвестицій і Центральноазійський науково-дослідний інститут фінансового співробітництва [18]. Подібні наукові осередки допомагали краще вивчати специфіку регіонального розвитку держав.

У 2013 р. новий голова КНР Сі Цзіньпін під час конференції в Пекіні, присвяченій дипломатичній діяльності Китаю, заявив: «Китай буде докладати зусилля для створення спільного міцного середовища із сусідами, яке сприятиме його власному розвитку, і шукатиме шляхи спільного розвитку із сусідніми країнами» [2].

Ініціатива «Один пояс – один шлях» проголошена ним у 2013 р. під час візиту до Казахстану. Із цього року почали швидко зростати торгівля й інвестиції Китаю до країн Центральної Азії [13]. Фінансування КНР збільшило кількість нових робочих місць. Попит на вивчення китайської мови в центральноазійських країнах почав зростати. Станом на 2017 р. у державах регіону існувало вже 13 Інститутів Конфуція і 22 Класи Конфуція [13].

Киргизстан став важливим транспортним сполученням і стабільною зоною для прикордонних районів Китаю, тому тут досить активно популяризувалося вивчення китайської мови. Протягом 2013–2017 рр. у цій країні відкрито два Інститути Конфуція та 21 Клас Конфуція. Щорічний набір охоплював понад 6 000 студентів. Для Киргизстану, де загалом у школах навчалося менше ніж 170 000 учнів, це була значна кількість [8].

У виступі Сі Цзіньпіна на засіданні ЦК КПК в серпні 2013 р. відзначалася потреба зміцнення позицій китайських ЗМІ, які сприятимуть розповсюдженню китайських ідей на міжнародному рівні. У 2014 р. він відзначав потребу збільшення їх фінансування [7, с. 46]. Ця політика стосувалася й держав Центральної Азії. У них поширилися газети «Женьмін жибао» й «Гуанмін Жибао» інформаційного агентства «Сінхуа», Міжнародне радіо Китаю і Центральне телебачення Китаю (CCTV).

Інститут Конфуція в Центральній Азії не обмежився лише традиційним викладанням, а

й використовував нові засоби масової інформації, такі як телевізійні станції та Інтернет-ЗМІ. З червня 2015 р. по червень 2016 р. Інститут Конфуція в Киргизстані співпрацював з місцевими культурно-освітніми телевізійними станціями, за допомогою яких популяризував китайську мову і культуру [9, с. 55].

Уряд КНР створив спеціальні відділення для підготовки викладачів китайської мови в багатьох університетах СУАР. Щороку 300 науковців із різних університетів автономного району проходили стажування в центральноазійських країнах, а близько 400 дослідників із центральноазійських країн мали змогу відвідувати університети СУАР за програмами обміну. У 2016 р. кількість іноземних студентів із країн Центральної Азії в Китаї досягла близько 23 тис. осіб, що перевищило в два з половиною рази кількість центральноазійських студентів порівняно з 2009 р. [16] Серед 15 країн-лідерів, студенти яких найактивніше навчалися в Китаї, Казахстан посів у 2016 р. восьме місце.

До сфери культурного впливу КНР, окрім освіти, можна включити й індустрію розваг. Так, до програми «Я – співак» («I Am A Singer»), яка транслювалася по супутниковому телебаченні Хунань у Китаї у 2017 р., був запрошений казахстанський співак Дімаш Кудайберген. За допомогою цієї програми й особистої популярності він підняв рейтинги китайських естрадних шоу в Казахстані.

Поширення культурного впливу Китаю в регіоні наштовхнулося на конкуренцію. Після розпаду Радянського Союзу в країнах Центральної Азії спостерігаються найбільш потужні культурні впливи таких країн, як Росія, Туреччини та США.

Центральна Азія тривалий час була сферою впливу Росії, включаючи й культурний вплив. Панування Російської імперії та Радянського Союзу відображено в елементах православної культури та планової економіки в сучасних країнах цього регіону. На території центральноазійських держав проживають майже десятки мільйонів росіян, які розмовляють російською мовою.

Після отримання країнами Центральної Азії незалежності в них розпочалося національне та культурне піднесення, що суттєво послабило політичний і культурний вплив Росії. Незважаючи на це, більшість центральноазійських країн продовжували розглядали російську культуру як більш розвинену, ніж місцева. Росія та країни Центральної Азії розвивали свої політичні, торговельно-економічні й соціокультурні відносини як на двосторонньому рівні, так і через низку міжна-

родних організацій, таких як ОДКБ, Євразійський економічний союз, Митний союз і ШОС.

Російськомовні ЗМІ стали важливим джерелом інформації жителів Центральної Азії, у тому числі для розуміння міжнародних подій. Так, за соціологічними опитуваннями, проведеними в Казахстані у квітні 2014 р., після анексії Росією Криму 62% респондентів підтримали Росію і лише 5% – Україну. Основну інформацію 30,6% опитуваних осіб отримали з російських ЗМІ [6].

Незважаючи на те що анексія Кримського півострова у 2014 р. викликала занепокоєння в політичних еліт країн Центральної Азії, в економічній і культурній сферах країни Центральної Азії продовжували активно співпрацювати з Росією [12]. У Центральній Азії існувало багато російських шкіл і філій університетів, які відігравали важливу роль у системі освіти Центральної Азії. Це дало змогу Росії розповсюджувати свій культурний вплив у центральноазійських країнах [15].

Туреччина також почала проникати у сферу освітньої діяльності країн Центральної Азії. Вона створила стипендіальні програми для країн Центральної Азії, зокрема в турецьких університетах установлювалися щорічні квоти на 2 тис. студентів із цього регіону. Протягом 2011–2012 навчального року на студентів з п'яти країн Центральної Азії припадало 19,7% студентів Туреччини [3]. Завдяки діяльності турецького «Руху Гюлена» в Центральній Азії відкрито Казахсько-турецький міжнародний університет Ясаві (1991 р.), Туркменістансько-турецький міжнародний університет (1994 р.), Сулейман-Демірельський університет (1996 р.), Киргизько-турецький університет «Манас» (1995 р.) [3].

З 1990-х рр. США також розширили свій культурний вплив у галузі освіти в країнах Центральної Азії. Основний акцент був поставлений на створення спільних навчальних закладів, освітніх проектів і співпраці з місцевими освітніми центрами. Так, у Бішкеку створено Американсько-Центральноазіатський університет (1993 р.), в Алмати – Казахсько-американський університет (1994 р.). Американські вищі навчальні заклади брали участь у проектах Назарбаєвського університету [10]. Під час президентства Джорджа Буша на базі американських університетів створено додаткові програми для студентів із країн Центральної Азії, які хотіли отримати вищу освіту в США [8]. Вплив США у сфері культури Центральної Азії також зріс. Американські основні засоби масової інформації, такі як «Голос Америки» та газети, стали поширеними на території країн регіону.

Порівняно з традиційною російською культурою американська культура виглядала більш привабливою, особливо для молодого населення центрально-азійських країн. Зокрема, важливим фактором і досі залишається вивчення англійської мови.

Окрім конкуренції з боку інших держав, політика китайського культурного проникнення до Центральної Азії мала власні недоліки. Методи поширення китайської культури в Центральній Азії можна охарактеризувати як порівняно прості. Інститути Конфуція мали недостатньо засобів масової інформації, веб-сайтів, які сприяли кращому розповсюдженню китайської культури. Ігнорувалася популяризація китайської мови через соціальні мережі (Tiktok, YouTube, Instagram тощо). Хоча країни Центральної Азії й надавали великого значення викладанню китайської мови, проте для більшості студентів головною метою її вивчення залишалася робоча імміграція в Китай [12].

Після отримання центральноазійськими державами незалежності їхня внутрішня політика була спрямована на розвиток національних культур. Для КНР виникла потреба скорочення цивілізаційної дистанції, акцент на захист і розвиток транснаціональних культур, просування різноманітності й переваг китайської нації. Створення Інституту Конфуція в Центральній Азії та популяризація китайської мови зустріли супротив з боку деяких громадян та урядовців усередині країн Центральної Азії, які сприймали ці процеси як «культурну агресію» КНР [12].

Висновки. Отже, поширення культурних впливів Китаю на країни Центральної Азії розпочалося разом із розпадом Радянського Союзу. У 1990-х роках КНР взяла за основу зовнішньополітичну доктрину «добросусідських відносин». Основна увага зосередилася на врегулюванні прикордонних питань між державами, укріплення демаркаційної лінії, створення

сприятливого середовища для економічних відносин. Культурне проникнення КНР до країн Центральної Азії в цих роках зупинилося на створенні центрів китайознавчих студій у центральноазійських країнах, а також формуванні спільних освітніх програм обміну. На початку 2000-х рр. відносини між державами поглибилися як на рівні двосторонньої, так і у сфері багатосторонньої (у рамках ШОС) співпраці. На території центральноазійських держав почали створюватися Інститути Конфуція і Класи Конфуція, збільшилася квота на навчання іноземних студентів у китайських університетах.

Новий етап поширення китайського культурного впливу розпочався у 2013 р., коли до влади в КНР прийшов Сі Цзіньпін, який проголосив зближення дипломатичних відносин із сусідніми країнами. Збільшилася кількість Інститутів Конфуція і Класів Конфуція в Центральній Азії, а також програм обмінів. Китай розвинув діяльність власних ЗМІ на цих територіях, збільшив кількість центрів із підготовки викладачів китайської мови.

Для «м'якої сили» Китаю став конкурентним фактор значного впливу культур інших держав у регіоні Центральної Азії, зокрема США, Росії й Туреччини. У країнах Центральної Азії відбувся значний розвиток власних національних культур, що також позначилося на ефективності поширення культурного впливу Китаю.

Стосовно перспектив подальших досліджень із цієї проблематики більш детального вивчення потребують такі теми, як роль ШОС у культурній взаємодії між Китаєм і країнами Центральної Азії, процес створення китайських засобів масової інформації в цьому регіоні, їхня роль у реалізації «м'якої сили» КНР, діяльність центрів дослідження Центральної Азії в китайських університетах і їхній вплив на формування політики КНР у цьому регіоні.

Список літератури:

1. Aliev N. China's Soft Power in Central Asia. *The Central Asia-Caucasus Analyst*. 19.12.2019. URL: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13599-chinas-soft-power-in-central-asia.html> (дата звернення: 11.11.2020).
2. Xi Jinping: China to further friendly relations with neighboring countries. *Renmin Ribao*. 26.10.2013. URL: <http://en.people.cn/90883/8437410.html> (дата звернення: 09.11.2020).
3. Ванг М. (王明昌) Чому турецька культура настільки впливова у п'яти країнах Центральної Азії (土耳其文化为什么在中亚五国影响力大, 看到这几所学校就明白了). *Щоденні заголовки*. 26.10.2019. URL: <https://kknews.cc/education/bzaqken.html> (дата звернення: 11.11.2020).
4. Городня Н.Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989–2013 рр.): Київ: Прінт-Сервіс, 2014. 528 с.
5. Ден Сяопін (邓小平) Мир і розвиток - дві основні проблеми у світі (和平和发展是当前世界两个大问题). *Вибрані твори Ден Сяопіна*. Вип. 3 (邓小平文选第三期). Пекін: Народне видавництво (北京: 人民出版社), 1993. 375 с.

6. Есенкулова Р. Мнение казахстанцев о российско-украинских отношениях изучили социологи. *Tengrinews*. 22.04.2014. URL: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/mnenie-kazahstantsev-oslojnenii-gossiysko-ukrainskih-254080/ (дата звернення: 11.11.2020).
7. Кіктенко В.О. Роль теорії «м'якої сили» в створенні нового образу Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*. 2015. № 1–2. С. 39–50.
8. Лі Л., Лю Ц. (李立凡, 刘锦前) НУО в Американській стратегічній раді Центральної Азії (美国中亚战略棋盘上的非政府组织). *Міжнародні дослідження проблем*. 2005. № 6. URL: <http://m.wyxxwk.com/content.php?classid=16&id=3785> (дата звернення: 11.11.2020).
9. Ма С., Яо Ш. (马溯川 姚生旺) Дослідження культурного обміну між Китаєм та Центральною Азією на тлі «Один пояс - один шлях» - на прикладі Інституту Конфуція («一帶一路»背景下 中国与中亚地区文化交流研究以孔子学院为例). *Газета партійної школи Цзінаньського міського комітету КПК*. 2019. № 3. С. 54–56.
10. Ма Ц. (马强) Порівняльний аналіз політики «м'якої сили» основних держав Центральної Азії (大国在中亚的“软实力”政策比较分析). *Центральна Азія та Шанхайська організація співробітництва* 2019. № 6. С. 120–134. URL: <http://rlls.hlju.edu.cn/manage/upload/2020111/2020111112236332.pdf> (дата звернення: 11.11.2020).
11. Мустапа С., Баїтіджан (赛力克·穆斯塔帕、巴合提江) Сучасна ситуація, тенденція розвитку викладання китайської мови в університетах Казахстану. (哈萨克斯坦高校汉语教学的现状及发展趋势). *Журнал університету Чанцзі*. 2010. № 5. URL: http://www.cssn.cn/gj/gj_gjwtyj/gj_elsdozy/201311/t20131101_823051.shtml (дата звернення: 11.11.2020).
12. Ні Ц. (倪建平) Поширення культури Китаю в Центральній Азії та формування його національного іміджу (中国在中亚文化传播和国家形象塑). *Охоплення зовнішнього світу*. 2006. № 12. ("对外大传播" 杂志, 2006年 第12期). С. 37–39. URL: <http://www.cqvip.com/qk/82259x/2006012/23385695.html> (дата звернення: 11.11.2020).
13. Офіційний веб-сайт Інституту Конфуція (孔子学院官网). URL: http://www.hanban.org/confuciousinstitutes/node_10961.htm (дата звернення: 11.11.2020).
14. Офіційний веб-сайт університету Ланьчжоу (兰州大学官网). URL: http://faoffice.lzu.edu.cn/col_tsg/index/ (дата звернення: 11.11.2020).
15. Список філіалів російських ВУЗов. *Официальный веб-сайт Министерства образования РФ*. URL: <http://www.russia.edu.ru/obruch/sng/1115> (дата звернення: 11.11.2020).
16. Статистика кількості іноземних студентів у Китаї 2016 р. (2016年度我国来华留学生情况统计). *Офіційний веб-сайт Міністерства освіти КНР*. URL: http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/xw_fbh/moe_2069/xwfbh_2017n/xwfb_170301/170301_sjtj/201703/t20170301_297677.html (дата звернення: 11.11.2020).
17. Тянь Е. Взаимоотношения Китайской Народной Республики и Республики Казахстан на примере сотрудничества в сфере образования. 2018. № 4. С. 8–17. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=27722 (дата звернення: 13.11.2020).
18. Університет фінансів та економіки Сінцзяна базується на географічних перевагах та зміцнює свої позиції («新疆财经大学立足地缘优势 强化办学特色») / Міністерство освіти Китаю (中华人民共和国教育部). 12.11.2012. URL: http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/s6192/s222/moe_1763/201211/t20121112_144352.html (дата звернення: 09.11.2020).
19. Хартия Шанхайской организации сотрудничества. 7 июня 2002 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_217#Text (дата звернення: 11.11.2020).
20. Ху Ч. (胡振华) Документальний фільм про культурний обмін та співпрацю між Китаєм та п'ятьма країнами ЦА, свідком якого я був. (我所见证的中国与中亚五国文化交流合作纪实). URL: <https://kns.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CJFD&dbname=CJFDLAST2015&filename=ZGM S201406014&v=PhsMfmvNCZZ7%25mmd2B5ideOFWf09h5IEWROtDBixE0G0pKT5%25mmd2B7JBeTxqUTlqsLqTEfBVX> (дата звернення: 11.11.2020).
21. Чжан Ю. (张圆圆) Висвітлення культурного обміну між Сінцзяном і Центральною Азією для підготовки студентів західних університетів (新疆与中亚文化交流对西部高校人才培养的启示). 09.04.2019. URL: <http://www.scicat.cn/6/dllw/20190904/2846479.html> (дата звернення: 11.11.2020).
22. Шевчук О.В. Стратегія «м'якої сили» КНР на початку ХХІ століття. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія «Політологія»*. 2011. Т. 162. Вип. 150. С. 96–100.

Mengkewuliji. EXPANSION OF CHINA'S CULTURAL INFLUENCES IN CENTRAL ASIA (1992–2017)

The paper studies expansion of China's cultural influences in Central Asia since establishing of diplomatic relations between China and Central Asian nations in 1992 until 2017, when they joined "One Belt – One Road" Initiative.

In consequence of the collapse of the Soviet Union, China expanded its sphere of influence in the Central Asian region. The PRC used «soft power» tools in foreign policy, including expansion of cultural influences in region. It was implemented particularly through the establishment of Confucius Institutes and Confucius Classes, that were focused on the teaching of Chinese and popularization of Chinese culture. Xinjiang Uygur Autonomous Region, which borders Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan, played an important role in these processes.

China initiated exchange programs for students, scholars and educators from Central Asia. Chinese TV stations and online editions were established in the region. There were attempts to create a common space of memory by installing monuments to cultural figures. On the basis of Chinese universities were formed institutes, departments, and research centers of Central Asian countries to better study of the regional specifics. Qualified Chinese language teachers were trained to work outside China.

However, there were some obstacles to the spread of China's cultural influence in Central Asian countries. They retained a strong influence of Russian culture, rapidly spreading Turkish cultural influence, implemented American programs in the field of education. The development of national cultures in Central Asia has affected the spread of China's "soft power" in the region and led to the review of the Chinese cultural expansion methods.

Key words: *China, Central Asia, cultural influences, education, science.*